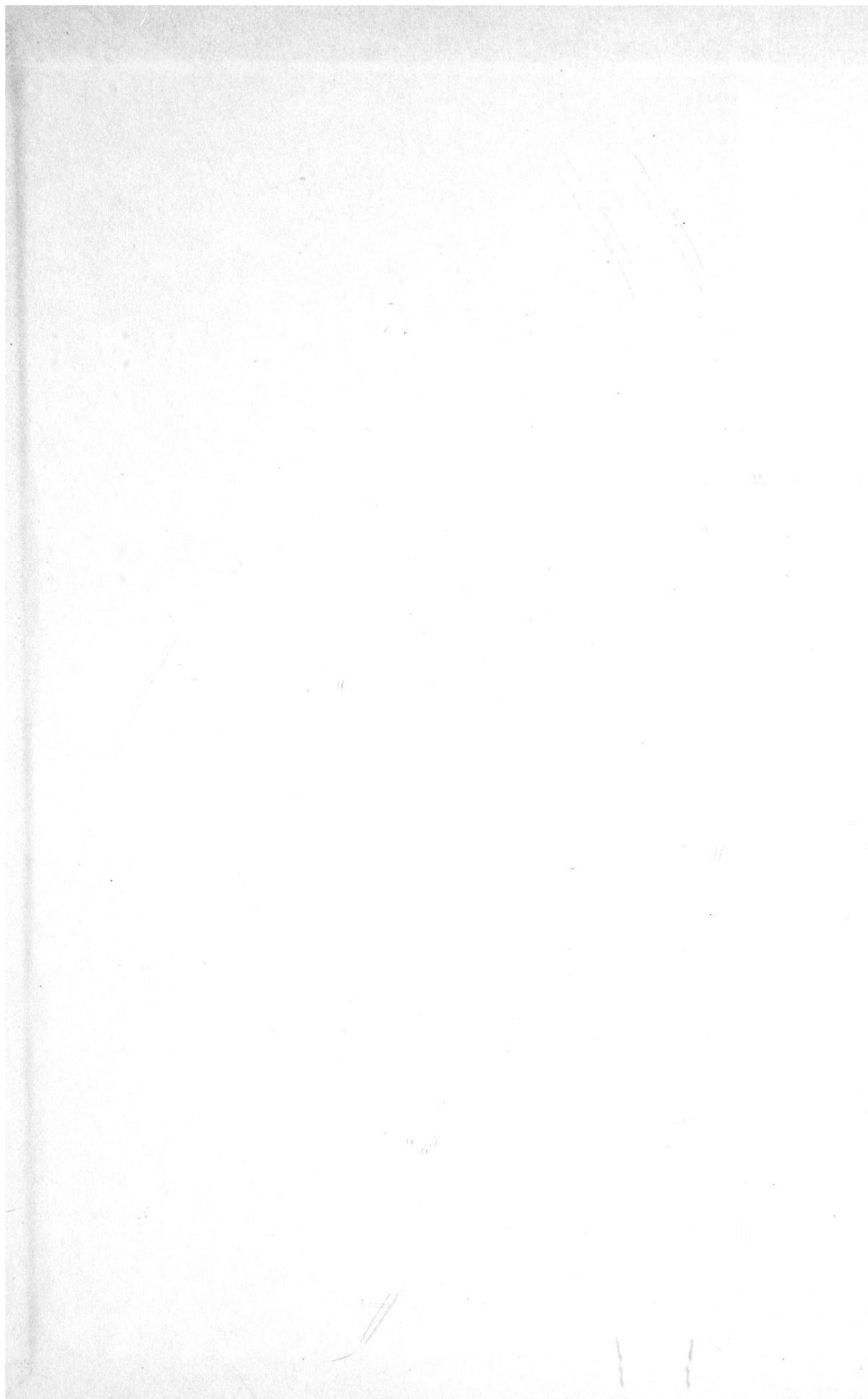

A. Král

DNEŠNÍ STAV
SVĚTOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ

1624.

SBÍRKA PŘEDNÁŠEK
pořádaných
ČESKOU SPOLEČNOSTÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKOU
v období 1937—38.

I.

Dnešní stav světového hospodářství.

Přednesl

Doc. JUDr. Ing. ALOIS KRÁL

ve schůzi společnosti
dne 25. října 1937 v Praze.

CENA Kč 4.50.

V PRAZE 1937.

Nákladem České společnosti národohospodářské v Praze.
Tiskem Pražské akciové tiskárny v Praze II., Lützowova 3.
V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče, Praha-Příkopy 24.

1
170/38 F 1624.

ZF271

I.

Je tomu zhruba rok, co mezinárodní veřejnost oddechla si po dlouhých letech měnové nejistoty a vzala na vědomí znehodnocení měn zlatého bloku a zároveň i dohodu libry, dolaru a franku. Jestliže do té doby chybělo něco k dokonalosti optimismu, jímž bylo vedeno tehdejší praktické hospodářské myšlení, bylo to *vědomí nedostatečné spolupráce jednotlivých států*. Měnová akce zlatého bloku korunovaná vážnou dohodou tří hlavních zemí a provázená prohlášením o obchodně-politickém uvolňování jako podstatné podmínce obnovy, *měla dvojí význam* v tehdejší době loňského roku: Předně byla materiálním přizpůsobením, materiálním řešením měnové disparity v proslulém trojúhelníku, a za druhé byla pramenem nadějí, že spolupráce národů na poli hospodářství přece jen se opět obnoví.

Věcné i psychické složky hospodářského života byly tehdy příznivy tomu, aby pokračoval rozmach výroby a zlepšování výměny statků. Je pravda, že politický obzor nebyl jasný, ale bezprostřední katastrofa nehrozila. Proto se vyvíjel svět v jednotlivých hospodářstvích více či méně izolovaných dále vzhůru, výroba rostla, ceny stoupaly, úvěr se laržně uvolňoval, akciové bursy haussovaly a na různých místech blížila se konjunktura stavu vrcholného vypětí. Do jara letošního roku trval tento pohyb v různých sektorech a pozvolna se přenášel i na mezistátní hospodářský styk. Na jaře však se *lámou ceny* některých surovin a zároveň se hroutí hladiny akciových kursů. Optimismus se ztrácí, mezinárodní politika se dostává do víru a produkce a odbyt statků počíná se zarážeti. Nastává vyčkávání a váhání, kterého jsme svědky také dnes.

Dokud šlo hospodářství vzhůru, netázali jsme se mnoho po příčinách. Stačilo nám, že se nám dařilo lépe a spokojovali jsme se s lepšími zisky, s větší pracovní příležitostí a s dobrým ob-

ratem. Jen někteří, zvědavější se ptali, zda zlepšení poměrů znamená opravdovou konjunkturu, abych tak řekl normální konjunkturu, která bude pokračovati nějakou dobu a rozšíří se na všechny průmysly a využije celé naší výrobní kapacity. Tito nevěřící a skeptičtí pozorovatelé měli důvody ke svým pochybnostem a ještě se k nim několikrát vrátíme.

Nejlepší argument jsou dobrá čísla. Nechci unavovati reprodukováním tabulek; vyhledáte-li si je v některé mezinárodní konjunkturální publikaci, ať již v berlínské, londýnské nebo ženevské, získáte snadno *obraz o kvantitních změnách*, které za poslední leta nastaly. Rozsah těchto změn je ohromný.

Podle ženevských dat (Production and Prices, 1937) byl objem hlavních výrob měřený množstvím vyrobeného zboží roku 1929 na indexu 106, roku 1932 na 97, a roku 1936 na 107; základem (100) tohoto indexu jest průměr let 1925/29. To znamená, že ve čtyřech letech přibýlo vyráběných statků o více než 10%. Úhrnný index nepodává však věrný obraz. Rozdělme si statky zemědělské a statky průmyslové. Světová výroba zemědělská udržovala se po celou dobu krise poměrně na stejné výši; její index zůstal stále na 103 a jedině r. 1934 klesl na 101 a loň. roku stoupl na 104. Zde tedy není vývoj zajímavý. Ale jinak je tomu u výroby nezemědělské; tam stál index r. 1929 na 114 a byl sražen do r. 1932 na 75. Do min. roku vyskočil však opět již na 120, tedy převýšil stav vysoké prosperity 1929 a zvýšil se v období 4 let o 60%. To je tedy *pozitivní vzestup kvanta výroby* takovou měrou, že málo kde bychom našli obdobu. Abychom dostali ještě spolehlivější obraz, připusťme, že suroviny a potraviny, které figurují v tomto indexu základních výrobků, jsou citlivější na konjunkturální pohyby a že jest proto zapotřebí spíše přihlídnouti k celé průmyslové výrobě; index průmyslové aktivity byl roku 1929 na 111, klesl do r. 1932 na 77 a do loňského roku dosáhl 123. Zde tedy je stejný procentní *vzestup za poslední leta, téměř také 60%*. Avšak poněkud jiný obraz se nám naskytne pokud jde o účast jednotlivých zemí na celkovém světovém zlepšení. Vyloučíme-li z úvahy Rusko, dostaneme totiž vzrůst mnohem menší a dokonce vidíme, že *svět bez Ruska není ještě roku 1936 na stejné úrovni průmyslové aktivity, jakou zažil r. 1929; proti tehdejšímu 110 dosáhl vloni jen 105*.

Ať vykládáme a omezujeme tato uvedená čísla jakkoliv a ať kombinujeme na jejich základě a za pomoci jiných pramenů nejrigorosnějším způsobem materiály statistických kanceláří, ze všech stran hrnou se nám kvantitní důkazy toho, že *svět jako celek vyběděl z nízké hospodářské úrovně minulých let krise*. Někde bylo to snazší a rychlejší, někde naopak méně snadné a také míra zlepšení není uniformní.

Mluvili jsme o světě jako celku, avšak nikdo z nás nežije ve světě jako celku, nýbrž v tom či onom specifickém státu. Není ostatně snadno podati hospodářský obraz světového dění. Druhy lidské činnosti jsou přerozmanité a zahrnují nejprimitivnější kočovnickou nebo plantážnickou práci stejně jako vysoce specializovanou výrobu v některém oboru těžkého průmyslu nebo spekulaci finančnickou v některém velkém středisku kapitálovém. Tohoto bohatství variant musíme si býti vědomi, kdykoliv se snažíme načrtnouti stav hospodářského života se světového hlediska. A přece není zapotřebí mysliti na opravdu celý rozlehlý svět a na vůbec všechny státy. Nejdůležitější pro celkovou situaci jest *industrialisovaná část* světa a zejména určitá střediska hospodářské činnosti, od jejich vedení závisí stupeň podnikatelské aktivity, objem průmyslové poptávky a tím také světové trhy statků, osudy dělnictva v surovinových i průmyslových zemích, poměry financí a měn a změny konjunkturálních tendencí.

Nejdůležitější státy pro vytváření se světové konjunktury zachyceny jsou na připojené tabulce ve své průmyslové výrobě. Index na základě stavu roku 1929 ukazuje v prvních letech prudký pokles, ne stejně rovnoměrný, avšak přesto všeobecný, který se kolem roku 1932/33 obrací v opětne zlepšování. Měsíční data za druhé a třetí čtvrtletí loňského a letošního roku ukazují pak již další změnu tohoto vzestupného směru, které chceme za malou chvíli věnovati hlavní pozornost.

Dříve než tak učiníme, všimněme si ještě, neměla-li konjunkturální vlna počavši v depresi 1932 a dosud otevřená, nějakou zvláštní charakteristiku. Zdá se, že *ráz poslední konjunkturální fáze nebyl typický*. Každá krise a každá konjunktura představuje se ovšem naší pozornosti poněkud jinak, než všechny ostatní. Přes četné vnější obdoby jsou různá cyklická období ve svých složkách a fázích různě charakterisována; není dvou absolutně stejných konjunktur, nemají stejné příčiny, stejnou intensitu, stejné znaky. Jednou z obdob, která bývá pravidlem, jest okolnost, že nadbytečné nároky z doby krise počínají se likvidovat proto, poněvadž zmenšená výroba nestačí uspokojiti poptávku, jež buď zůstala poměrně konstantní, zatím co produkce klesla nebo sice stoupá, avšak nikoli z důvodů peněžních. Zvýšení celkového peněžního důchodu následuje zpravidla teprve za zlepšením výroby, cen a pracovní příležitosti. Obnova vychází spíše ze statkové sféry hospodářství.

Bylo tomu tak i tentokrát? Vzpomeneme-li událostí v letech 1929 až 1931, uvědomíme si, že světová konjunkturální *situace se nezlepšila, dokud měny zůstaly upoutány na staré zlaté parity*. Teprve asi rok po radikálním řešení osudu libry obrací se kontrakce ve směr vzhůru. Měnové řešení, a speciálně britská pe-